

Planteavl 1947.

Af Konsulent H. Land Jensen.

For Jorddyrkingen i Danmark maa 1947 betegnes som et meget daarligt Aar. Det er ofte fremhævet, hvilken Betydning det havde, at vi i de sidste Krigsaar og de første Efterkrigsaar havde en god Høst. Med 1947 blev denne Linie brudt, idet vi for næsten alle Afgroder maatte konstatere en meget stærk Tilbagegang i Udbytte. Aarsagerne til denne alvorlige Indskrænkning af Planteproduktionen maa i alt væsentligt søges i de unormale Vejrforhold.

Vejrforholdene.

Efter Meteorologisk Institut er i Tabel 1 anført Oversigt over Aarets Observationer vedrørende Temperatur, Solskinstimer og Nedbør. Det fremgaar heraf, at Vintermaanederne Januar, Februar og Marts havde meget lave Middeltemperaturer. Streng Frost satte allerede ind i December og varede til Slutningen af Marts — den længste Frostperiode, vi har kendt i mange

Tabel 1. Temperatur, Solskinstimer og Nedbør 1947.

	Temperatur C°		Antal Solskinstimer		Nedbør	
	1947	Normal	1947	Normal	1947	Normal
Januar	÷2,7	0,1	59	36	13	44
Februar	÷7,1	÷0,1	102	66	3	34
Marts	÷2,1	1,6	65	123	64	41
April	5,5	5,5	163	174	38	40
Maj	13,4	10,7	361	252	17	42
Juni	16,5	14,2	288	264	40	47
Juli	17,2	16,0	248	245	71	64
August	18,9	15,3	337	223	14	80
September	15,5	12,3	200	167	38	57
Oktober	8,6	8,1	121	98	20	66
November	4,7	4,1	37	47	105	53
December	2,3	1,6	36	27	46	58

Aar. Og det, som særlig karakteriserede denne lange Kuldeperiode, og som medførte de store Ødelæggelser paa Afgrøder, Roe- og Kartoffelbeholdninger, Træer og Buske m. v., var den Omstændighed, at der i de allerfleste Egne af Landet var Tale om *Barfrost*. Først henimod Foraaret faldt der en Del Sne, men da var Skaden sket.

Men var Vinteren kold, blev Sommeren til Gengæld særdeles varm og tør. Efter en — arbejdsmæssig set — alt for kort Foraarsperiode satte det ind med Sommervarme fra Begyndelsen af Maj. Middeltallene for Temperatur laa betydeligt over Normalen for alle Maaneder Aaret ud, men særlig højt for Maanederne Maj—September. Maj havde Varmerekord siden 1889, August siden 1846 og September siden 1874. De høje Varmegrader var naturligvis fremkaldt af stærk Solbestraaling; Antallet af Solskinstimer var for alle Maanederne Maj—Oktober væsentligt over Normalen. — Og naar Solen brænder fra en skyfri Himmel, kan der ikke blive Plads for megen Nedbør. Den fra Foraaret udtørrede Jord — Frostens hindrede Smeltevandets Nedtrængen — blev for de allerfleste Egne ikke ordentligt opblødt, før Novemberregnen satte ind. Juni og Juli gav ganske vist en Del Nedbør, men som Regel kun i smaa Portioner, der ingenting forslog. Og Tørken ramte denne Gang praktisk taget hele Landet. Kun det nordvestlige Jylland, og tildels de sydlige Øer, havde Begunstigelse i Form af nogenlunde Nedbør i de kritiske Perioder, men dog ogsaa der utilstrækkelig Regn. Andre Egne var særlig haardt ramt af Tørken. Det gælder saaledes især Aarhus- og Randersegnen, men ogsaa Strækninger paa Fyn og Sjælland.

Landbrugsarealets Benyttelse.

Som Helhed var der ikke stor Forskel paa Arealbenyttelsen i 1947 og de nærmest foregaaende Aar. Tabel 2* viser dog en forholdsvist betydelig Tilbagegang i Kornarealet, og denne Udvikling løber en Del Aar tilbage. I 1947 kan Erstatning af øde-

*) Talmaterialet for Areal- og Høstudbytte er, naar intet andet nævnes, udarbejdet paa Grundlag af Beretninger fra Statistisk Departement.

Tabel 2. Arealanvendelsen i 1000 ha, hele Landet.

	1940/44	1945	1946	1947	% Fremgang fra 1940/44 til 1947	Forholdstal 1947	
Indenfor Omdriften:							
Korn	1333,3	1308,1	1297,3	1265,3	÷5,1	47,6	40,3
Roer og Kartofler .	534,6	545,0	542,0	544,4	1,8	20,5	17,4
Græs og Grønfoder	732,0	744,4	748,9	734,8	0,4	27,7	23,4
Andre Afgr. og Brak	101,4	106,3	99,0	112,1	10,6	4,2	3,6
Ialt i Omdriften	2701,3	2703,8	2687,2	2656,6	÷1,7	100,0	84,7
Udenfor Omdriften:							
Græs, Eng m. v. . .	495,2	450,9	472,1	462,4	÷6,6	—	14,7
Læggeplads til Tørv	17,6	25,3	17,8	18,7	6,3	—	0,6
Landbrugsareal ..	3214,1	3180,0	3177,1	3137,7	÷2,4	—	100,0

lagte Vintersædmarker ved Saaning af Industriafgrøder eller andre Salgsafgrøder have spillet en Rolle, men en Reduktion paa 5 pCt. siden 1940/44 kan ikke være nogen ren Tilfældighed. Samtidig bemærkes en vis Fremgang i Roe- og Kartoffelarealet og en Reduktion af Græsarealet (udenfor Omdriften). Disse Bevægelser kan formentlig tages som Udtryk for, at den intensive Linie i Planteproduktionen fremdeles fastholdes — trods Arbejdsvanskelighederne, som nu har gjort sig gældende i en Aarrække.

Brakarealerne er fremdeles af meget ringe Omfang, nemlig 22 000 ha svarende til 0,7 pCt. af det samlede Landbrugsareal. Men der er dog en Fremgang i 1947 sammenlignet med de nærmest foregaaende Aar, hvilket formentlig hænger sammen med, at en Del Arealer paa Grund af de ugunstige Vejrforhold er gaaet ud af Kurs, og saa har man benyttet Lejligheden til en Rensning for Ukrudt. Med de nye Ukrudtsbekæmpelsesmidler skulde der dog ikke være nogen Grund til at tro, at Brakarealerne staar overfor en Udvidelse.

Kornafgrøderne.

Den allerede paapegede Tilbagegang i det samlede Kornareal fra 1946 til 1947 hænger i væsentlig Grad sammen med Indskrænkningen af Vintersædarealerne, der atter i sit Aarsagsforhold maa føres tilbage til den strenge Vinter, som navnlig gik

Tabel 3. Kornareal i 1000 ha, hele Landet.

	1940/44	1945	1946	1947	% Fremgang fra 1940/44 til 1947	For- holdstal 1947
Hvede	60,9	87,3	89,6	24,2	÷60,3	1,9
Rug	189,0	161,2	138,7	105,0	÷44,4	8,3
Byg	398,3	407,5	414,9	466,1	17,0	36,8
Havre	341,0	336,0	346,0	342,7	0,5	27,1
Blandsæd	336,3	303,9	300,3	320,7	÷4,6	25,3
Bælgæd	7,8	12,2	7,9	6,6	÷15,4	0,6
Kornareal ..	1333,3	1308,1	1297,4	1265,3	÷5,1	100,0

haardt ud over Hveden, men som ogsaa ramte mange Rugmarker, saa de maatte ompløjes. Disse ompløjede Vintersædmarker blev i det store og hele besaaet med Vaarsæd, Byg, Havre eller Blandsæd.

Desværre har vi her i Landet ikke kunnet faa Vaarhveden til at give tilstrækkeligt stort Udbytte til, at en Dyrkning i større Stil kan anbefales. Saadan plejer vi at sige i Henhold til Forsøgene med Vaarhvede og Byg, hvor Vaarhveden ligger under med 15—20 pCt. Men det er et Spørgsmaal, om vi kom helt til samme Resultat, hvis vi sammenlignede Vaarhveden med Vinterhvede. Der er en Mulighed for, at Vaarhveden i en saadan Sammenligning vilde klare sig bedre, saa dens Dyrkning i en vis Udstrækning kunde anses for forsvarlig. Kunde man komme ind paa, at f. Eks. $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$ af vort Hvedeareal var Vaarhvede, vilde man her i Landet have en Del Udsæd til Eftersaaing af Vinterhvede i de Aar, Vinterskaden sætter ind. Vi vilde saa i nogen Grad kunne undgaa de voldsomme Svingninger i Hvedehøsten, som vi har oplevet i 1940—42 og nu igen i 1947. — Men en Forudsætning er naturligvis, at man oplagrer en væsentlig Del af Vaarhveden, indtil man har Oversigt over, hvordan Vinterhveden klarer sig igennem de kolde Maaneder.

Jorden var frostbunden langt ind i April, hvorfor Kornsaaningen først kunde begynde for Alvor omkring Midten af Maaneden. Jorden var nogenlunde bekvem, naar man kunde tage fat i rette Tid og faa Arbejdet hurtigt fra Haanden, men hvor man blev bagefter — og det kunde næsten ikke undgaa, fordi

der var saa meget at gøre, Frost og Sne havde jo hindret alt Udearbejde siden Jul — var det næsten umuligt at faa et ordentligt Spirebed.

Inden længe satte Tørken sit Præg paa Væksten af saavel Vaarsæd som Vintersæd. Straaet blev meget kort og Gennemskridningen mange Steder ufuldstændig. Nordjylland og tildels Vestjylland klarede sig forholdsvis bedst paa Grund af større Juninedbør end Landet som Helhed, men ingen Steder var der Tale om stærk Udvikling, endsige Lejesæd.

Ved Høst stod man med meget svagt udviklede Kornafgrøder, der adskillige Steder paa lettere Jorder var saa korte i Straaet,

Tabel 4. Høstudbytte i Mill. hkg Kærne og Halm, hele Landet.

	1940/44	1945	1946	1947
Hvede	1,7	2,8	3,0	0,5
Rug	3,8	3,1	2,9	1,8
Byg	12,0	12,6	13,8	13,4
Havre	9,3	9,9	10,8	8,7
Blandsæd	7,7	7,4	7,8	7,0
Bælgsæd	0,2	0,2	0,2	0,1
Korn ialt	34,7	36,0	38,5	31,5
Halm ialt	47,6	49,7	55,9	36,3

at Høstningen med Binder var umulig. Man maatte saa anvende Slaamaskine og Hesterive, men alligevel gik meget tabt. Mejing og Indbjærgning foregik ellers let og hurtigt i det stærkt tørrende Vejr. Meget almindeligt blev Negene slet ikke sat i Hob, men blot efter nogle Dages Vejring paa Jorden kastet sammen til Høstvognen. Denne Metode medførte dog i en Del Tilfælde, at Kornet kom i Lade i mindre godt vejret Stand til Skade for Opbevaringen og for Spireevnen.

Det samlede Kornudbytte er i Henhold til Tabel 4 opgjort til 31,5 Mill. hkg Kærne, hvilket svarer til kun ca. $\frac{4}{5}$ af Høsten 1946 eller ca. 10 pCt. lavere end 1940/44. Halmudbyttet er opgjort til 36,3 Mill. hkg, den laveste Halmhøst i mange Aar.

Rodfrugterne.

Tabel 5 viser en Del Forskydninger i Roearalerne. Runkelroer gik i 1947 atter stærkt tilbage, og Fodersukkerroerne blev ligeledes reduceret en Del. Det er Kaalroerne, som mere og

Tabel 5. Rodfrugtareal i 1000 ha, hele Landet.

	1940/44	1945	1946	1947	% Fremgang fra 1940/44 til 1947	For- holdstal 1947
Kartofler	88,6	107,2	103,3	105,7	19,3	19,4
Runkelroer	101,7	79,2	69,8	58,9	-42,1	10,8
Fodersukkerroer	74,7	79,6	81,7	77,3	3,5	14,2
Kaalroer	188,9	212,2	213,3	222,6	17,8	40,9
Turnips	9,8	8,5	7,4	10,2	0,4	1,9
Gulerødder	4,7	3,3	2,8	3,2	-31,9	0,6
Sukkerroer til Foder	20,1	14,9	19,8	22,0	9,5	4,0
Sukkerroer til Fabrik	45,2	39,4	43,0	43,9	-2,9	8,1
Cikorierødder	0,9	0,7	0,9	0,6	-33,3	0,1
Rodfrugtareal ..	534,6	545,0	542,0	544,4	1,8	100,0

mere tager Førerstillingen, idet de beslaglagde 223 000 ha, medens Bederoer til Foderbrug kun omfattede 158 000 ha.

Kneb det i den sildige og korte Foraarsperiode med rettidig Saaning af Korn, var det endnu langt vanskeligere at faa Roerne saaet, medens der endnu var en Smule Foraarsfugtighed til Sikring af Spiringen. Der havde Vinteren igennem praktisk taget ikke været Lejlighed til Udkørsel af Staldgødning, og da de fleste Landmænd vel nok er indstillet paa, at Møddingen skal tømmes i Foraartiden, var det ikke ualmindeligt, at der blev pløjet og saaet Roer omkring Midten af Maj. Paa dette Tidspunkt var Jorden allerede saa udtørret, at Spirebetingelserne maatte blive særdeles daarlige. Det var derfor ikke ualmindeligt, især paa lermuldede noget bindende Jorder, at Roerne kom meget tyndt op, eller at Hovedparten af Frøet først spirede i Juni eller Juli. De gjorde Erfaringer vil med Rette i Fremtiden medføre større Forsigtighed med Foraarspløjning til Roer. I 1947 gav de omtalte Vanskeligheder Anledning til, at et meget stort Antal Roemarker havde en meget daarlig Bestand og var alt for sent paa Vej. Ringest var Bestanden som Regel i Bederoemarkerne, der samtidig led en Del af Bedefluelarver, som dog i de senere Generationer var ret godartede.

Ogsaa for Kaalroerne var der Modgang. De stærke Angreb af Jordlopper i Forsommeren blev virkningsfuldt imødegaaet med DDT-Midler, der betegner et afgørende Fremskridt ved Bekæmpelsen af disse og en Del andre Skadedyr. I Eftersomme-

ren var Angreb af Kaalorm meget ondartede og stærkt udbredte, navnlig i Jylland.

Den egentlige Aarsag til den stærke Nedgang i Udbyttet af Roemarkerne var dog Tørken. Paa de lette Jorder især, men ogsaa i betydeligt Omfang paa de sværere Jorder, var Roerbladene i August—September solsvedne og visne, og i lange Perioder var Væksten fuldstændig standset. Man maatte undres over, at Roerne i det hele taget holdt Livet og var i Stand til at danne ny Top, da der i September—Oktober faldt en Del Nedbør.

Paa de tørreste Egne blev Roerudbyttet meget ringe. $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ Avl i Læs var ikke ualmindeligt, men det forholdsvis høje Tørstofindhold — 1 — $1\frac{1}{2}$ pCt. højere end normalt — bedrede lidt paa Forholdet. Paa Strækninger, hvor Sommerbygerne og af ikke mindst Betydning Septemberregnen faldt nogenlunde rigeligt, blev Avlen væsentlig bedre, og for Landet som Helhed blev Udbytteforringelsen i Henhold til Statistisk Departements Opgørelse (Tabel 6) kun 15 — 20 pCt. i Forhold til de nærmest foregaaende Aar.

Tabel 6. Høstudbytte i Mill. hkg Roer og Kartofler, hele Landet.

	1940/44	1945	1946	1947
Kartofler	15,4	16,1	18,1	18,3
Runkelroer	54,5	40,5	34,2	24,2
Fodersukkerroer	33,6	35,5	34,3	28,3
Kaalroer	110,2	117,6	124,6	102,6
Turnips	4,2	3,4	3,1	3,3
Gulerødder	1,3	0,9	0,7	0,6
Sukkerroer til Foder	7,4	5,5	7,2	6,9
Sukkerroer til Fabrik	15,3	12,9	15,3	14,5
Cikorierødder	0,2	0,1	0,2	0,1
Ialt Rodfrugt ..	242,1	232,5	237,7	198,8

Topudbyttet blev meget ringe og af ret daarlig Kvalitet. Men Toppen blev paa Grund af den katastrofale Fodermangel udnyttet i et Omfang som aldrig før.

Arealet med Sukkerroer til Fabrik holdt sig omtrent uforandret i 1947. Vækstbetingelserne var trods ret sildig Saaning og periodevis Tørkeskade nogenlunde gunstige. Sukkerroeegnene

hørte ikke med til de haardest ramte, hverken hvad angaar Mangel paa Nedbør eller Angreb af Bedefluelarver. Udbytteforholdene fremgaar af følgende Tal, der anføres efter Oplysning af A/S De danske Sukkerfabrikker:

	1943	1944	1945	1946	1947
Roeudbytte, hkg pr. ha	281	271	295	314	313
Sukkerindhold i pCt.	16,3	16,5	16,7	16,8	17,4
Betaling i Kr. pr. hkg Roer, incl. Tantieme	5,31	5,96	5,73	5,91	6,10

Naar Hensyn tages til det forholdsvis høje Sukkerindhold, maa Udbyttet betegnes som nogenlunde tilfredsstillende. Men gaar man tilbage til Aarene 1937—41, var Avlen dog væsentlig bedre, i Gennemsnit af disse Aar 356 hkg Roer pr. ha med 17,1 pCt. Tørstof.

Kartoflerne.

Arealet var i 1947 en Smule større end i 1946 (Tabel 5). Den store Fremgang i Kartoffelarealet blev taget i 1942, da Arealet kom op over 100 000 ha mod 60 000—70 000 ha i Aarene før Krigen.

Betingelserne for Kartoffelavlens var som Helhed ret gode. Væksten var meget tilfredsstillende i Forsommeren, men med Tørken i August og September indtraf en Standsning, der navnlig medførte stor Skade for de sildige Sorter, der paa dette Tidspunkt skulde have staaet i deres største Produktionskraft. En Sort som Bintje, der nu optager Hovedparten af Arealerne til Spisebrug, havde derimod naaet en nogenlunde naturlig Afslutning af Væksten, da Augusttørken satte ind. I Modsætning til 1945 og 1946 var Skimmelangrebene meget godartede, ja, i Virkeligheden blev Skimmelen paa mange Egne overhovedet ikke observeret i de meget modtagelige tidlige og halvtidlige Sorter. Derimod var Angrebene af Skurv meget udbredte og gav Anledning til meget store Vanskeligheder ved Kartoffernes Sortering til Salg. Mange ellers fine og sunde Partier maatte helt kasseres paa Grund af Skurv og kunde kun anvendes til Foder. Det er paa Tide, man i Forsøgsvirksomheden prøver at finde Midler mod Skurven, men navnlig maa man i Praxis

være forsigtig med Kalktilførsel til de ømfindtlige Kartoffel-jorder. Endnu skal nævnes, at Jordens Udtørring gav Anledning til Maskinbeskadigelser i et Omfang, som ikke tidligere kendt. Den asketørre Jord faldt straks fra Kartofflerne, der derefter i mange Maskiner fik en meget haard Medfart.

Kartoffelhøsten blev opgjort til 18,3 Mill. hkg (Tabel 6). Indholdet af Tørstof (Stivelse) var betydeligt højere end normalt, navnlig ved de tidlige Optagninger.

Anvendelsen til Industribrug er af de paagældende Fabrikker opgjort saaledes:

Kartofler til Industribrug, 1000 hkg.

	Høst 1942	1943	1944	1945	1946	1947
Kartoffelmelsfabrikker ..	884	984	1098	717	745	799
Spritifabrikker	333	451	533	388	413	548

Den gennemsnitlige Stivelseprocent for Høst 1947 var for Kartoffelmelsfabrikkerne 18,6 og for Spritifabrikkerne 19,2. — Gennemsnitsprisen angives af Spritifabrikkerne til 14,19 Kr. pr. hkg.

Eksporten af Lægge- og Spisekartofler blev for Høsten 1947 meget stor, hvilket jo i første Række maa tilskrives de særlige Forhold i Efterkrigsperioden. Landbrugsministeriets Kartoffel-eksportudvalg anfører følgende Tal for Udførselsmængder:

Eksport af Kartoffler i hkg.

	Efteraarslevering	Foraarslevering	Ialt
Spisekartofler	526 687	819 242	1 345 929
Læggekartofler	1 138 407	248 893	1 387 300
Ialt af Høst 1947	1 665 094	1 068 135	2 733 229
" " " 1946	1 362 000	307 512	1 669 512

Høsten 1947 har saaledes givet 2,7 Mill. hkg Kartoffler ialt til Udførsel mod 1,7 Mill. hkg af Høst 1946. I 1947 har Mængderne af eksporterede Spisekartofler og Læggekartofler været omtrent lige store.

Afsætningen af Spisekartofler paa Hjemmemarkedet skete i Efteraarssæsonen til stigende Priser. I November indførtes Maksimalpris:

For King Edward og Bintje 17,00 Kr. pr. 100 kg paa Avlers Ejendom, desuden et Opbevaringstillæg fra 15. Januar paa 0,50 Kr. pr. halv Maaned. Maksimalprisordningen opretholdtes til først i April; man maa sige unødigt længe. Paa dette Tidspunkt var der allerede sket et Fald i Handelspriserne til under Maksimalprisen. Der viste sig at være rigeligt med Kartoffler til Hjemmemarkedets Forsyning.

Tegningen af Arealer til Kontrol med Henblik paa Avl og Afsetning af *Læggekartofler* var meget stor, men i 1948 er der dog sket en endnu langt stærkere Stigning. Tallene for de sidste 4 Aar kan anføres saaledes:

Kartoffelarealer anmeldt til Markkontrol.

	1945	1946	1947	1948
F-Avl, ha	17049	29287	37521	61548
Stamavl, ha	801	1353	1979	3431
Ialt, ha	17850	30640	39500	64979

I 1947 var omkring en Trediedel af hele Landets Kartoffelareal underkastet Markkontrol, men i 1948 omfatter Kontrollen henimod Halvdelen af Arealet.

Græs og Grønfoderavlen.

Arealtallene (Tabel 7) viser for 1947 meget stærke Forskydninger, hvilket navnlig hænger sammen med den næsten fuldstændige Reduktion af Høslætarealerne. Herudover er Forskydningerne smaa. Som Helhed gik Græsarealerne tilbage i 1947.

Den tørre Sommer skabte større Vanskeligheder for Græs og Grønfoderavlen end for nogen anden Afgroede. Vinterskaden var meget slem, vel gennemgaaende værst i Jylland, men kun faa Egne gik Ram forbi. Saavel Kløver som Græsserne var bortfrosset. Tidlig Rødkløver viste sig mere ømtaalelig end halvsildig, og af Græsserne gik det særlig haardt ud over Rajgræs, medens navnlig Timothe og Eng-Svingel viste sig fuldt ud vinterfaste. Naar Skaden blev saa omfattende, skyldes det ikke mindst, at Tørken satte saa voldsomt ind straks fra Foraaret. Havde vi faaet normal Nedbør i April og Maj, vilde mange af de vintersvækkede Planter være kommet i Vækst,

Tabel 7. Græs og Grønfoder i 1000 ha, hele Landet.

	1940/44	1945	1946	1947	% Fremgang fra 1940/44 til 1947	Forholdstal 1947
<i>Indenfor Omdriften:</i>						
Grønfoder	7,8	7,0	7,2	6,6	÷15,4	0,6
Lucerne	24,8	26,1	23,5	15,4	÷37,9	1,3
Kløver og Græs, Høslæt	200,0	247,5	227,3	79,9	÷60,1	6,7
Kløver og Græs, Græsn.	499,4	463,8	490,9	632,9	26,8	52,9
Ialt i Omdriften ..	732,0	744,4	748,9	734,8	0,4	61,5
<i>Udenfor Omdriften:</i>						
Var. Græs til Høslæt ..	25,5	25,3	26,3	18,4	÷27,8	1,5
Var. Græs til Græsning	171,5	162,2	169,6	172,5	0,6	14,4
Eng o. lign. Arealer til						
Høslæt	65,8	56,5	50,5	43,7	÷33,6	3,6
Græsning	130,7	119,4	130,0	140,3	7,3	11,7
Fælded, Strandmark o. l.	101,7	87,5	95,7	87,5	÷14,0	7,3
Ialt udenf. Omdriften	495,2	450,9	472,1	462,4	÷6,6	38,5
Ialt Græs og Grønfoder	1227,2	1195,3	1221,0	1197,2	÷2,4	100,0

og Bestanden kunde nogenlunde være reddet. Erfaringerne fra 1947, saavel den strenge Vinter som den tørre Sommer, vil give Anledning til en vis Omvurdering af de Principper, hvorefter vi sammensætter vore Frøblandinger. Der er Grund til at lægge større Vægt paa mere vinter- og tørkesikre Arter.

Græsningen blev yderst daarlig næsten hele Sommeren igennem — bortset fra de Egne, hvor nogenlunde rigelig Nedbør i hvert Fald i Perioder fik Markerne til at grønnes. Produktionen paa de afsvedne Marker var naturligvis meget ringe, og man maatte undres over, at Køerne overhovedet kunde holde Livet og dog yde en Del Mælk. Af Hø blev der næsten ingenting paa Agermark og kun smaat nok i Engene, hvor ogsaa Tørken gjorde sig gældende, men hvor Arealerne jo ogsaa i meget stor Udstrækning maatte anvendes til Græsning.

Høsttallene i Tabel 8 viser, at 1947 baade med Hensyn til Høudbytte og Græsning ligger lavere end de nærmest foregaaende Aar. Men til Karakterisering af et saa daarligt Græsaar slaar de anvendte Opgørelsesmaader ikke helt til. Høtallene vil sikkert ret nær svare til Virkeligheden, men Græsningsudbyttet paa de 30,2 Mill. Afgrødeenheder er utvivlsomt for højt ansat, taget som Udtryk for, hvad der virkelig er groet

Tabel 8. Høstudbytte af Hø, Grønfoder og Græsning, hele Landet.

	1940/44	1945	1946	1947
Lucernehø, Mill. hkg	1,6	1,8	1,5	0,7
Agerhø, Mill. hkg	10,0	14,8	12,4	1,9
Enghø, Mill. hkg	3,1	3,2	2,9	1,5
Hø ialt, Mill. hkg	14,7	19,8	16,8	4,1
Grønfoder og Græsning, Mill. Afgrøde- enheder	33,1	40,0	39,9	30,2

i Markerne. At 1947 skulde have givet $\frac{3}{4}$ af, hvad der groede i Græsmarkerne 1946, vil vanskeligt kunne godkendes, naar man kender de virkelige Forhold. Sammenhængen er jo den, at Græsningen beregnes paa Grundlag af de græssende Dyrs Vedligeholdelse og Produktion af Mælk og Tilvækst, og her ved udjævnes Forskellen mellem de frodige og de mindre frodige Aar meget stærkt. I 1947 vurderedes Græsningen til at give samme Udbytte som i 1942, medens der i 1941 blev beregnet endnu lavere Udbytte.

Det samlede Høstudbytte.

En samlet Oversigt over Avlen af Korn- og Foderafgrøder fremgaar af Tabel 9, hvor de forskellige Afgrøder er omregnet til Afgrødeenheder.

Tabel 9. Høstudbytte i Mill. Afgrødeenheder, hele Landet.

	1940/44	1945	1946	1947
Kærne	32,5	33,7	36,0	29,4
Halm	9,5	9,9	11,2	7,3
Kornafgrøder ialt	42,0	43,6	47,2	36,7
Roer og Kartofler	32,7	30,5	32,0	29,6
Grønfoder, Hø og Græsning	39,1	48,0	46,7	31,8
Høsten ialt	113,8	122,1	125,9	98,1

Kornavlen ligger med de 29,4 Mill. Afgrødeenheder i Kærne for Landet som Helhed betydeligt under Middel, og for Halmens Vedkommende var Nedgangen endnu mere udtalt. I 1941 var Kornhøsten dog væsentligt ringere (Kærne + Halm: 32,7 Mill. Afgrødeenheder), men ellers skal man en lang Aarrække tilbage for at møde saa daarligere Høsttal for Kornafgrøderne som Tilfældet var i 1947.

For *Roer og Kartoffler* vil de 29,6 Mill. Afgrødeenheder være Udtryk for, at ogsaa disse Afgrøder har givet væsentligt under Middelt. Men i 1944 var Udbyttet dog endnu lavere, nemlig 27,1 Mill. Afgrødeenheder.

Græs- og Grønfoderavlen gav den stærkeste Nedgang, idet man kom helt ned paa 31,8 Mill. Afgrødeenheder mod 47—48 Mill. i 1945 og 1946.

Det samlede Høstudbytte beregnes at udgøre 98,1 Mill. Afgrødeenheder, hvilket er næsten 30 pCt. lavere end i 1946. Det er adskillige Aar siden, Høsten taget som Helhed har været nede paa dette Niveau, og at en saadan Nedgang maatte betyde en væsentlig Føringelse af Landbrugets produktionsmæssige og handelsmæssige Stilling behøver ingen nærmere Uddybning.

Frøavlen.

Arealet med Mark- og Havefrø gik i 1947 en Del tilbage, men laa dog med de ca. 45 000 ha en Del højere end Førkrigsarealerne, der i Almindelighed androg 35 000—40 000 ha. Bort-

Tabel 10. Frøavlsarealer i 100 ha, hele Landet.

	1940/44	1945	1946	1947	% Fremgang fra 1940/44 til 1947	Forholdstal 1947
Runkelroer og Fodersukkerroer	26,3	26,6	27,9	17,3	÷34,2	3,9
Kaalroer og Turnips	14,2	12,2	16,4	0,8	÷94,4	0,2
Sukkerroer	8,6	11,1	11,4	2,6	÷69,8	0,6
Rødkløver, tidlig	27,7	20,4	25,1	20,7	÷25,3	4,7
Rødkløver, sildig	52,9	61,7	67,4	63,5	20,2	14,3
Hvidkløver	41,5	40,9	42,5	42,5	2,4	9,5
Andre Græsmarksbælglpl.	21,5	33,0	34,9	15,3	÷28,8	3,4
Bælglpl. og Græsser i Bl.	4,9	5,7	6,1	2,5	÷49,0	0,6
Hundegræs	49,7	56,1	77,2	51,5	3,6	11,6
Alm. Rajgræs	70,4	58,7	53,7	55,4	÷21,3	12,3
Ital. Rajgræs	37,7	40,8	39,2	6,6	÷82,5	1,5
Eng-Svingel	41,8	47,7	49,4	57,1	36,6	12,8
Alm. Rapgræs	10,5	11,0	11,8	15,7	49,5	3,5
Timothe	17,7	21,8	18,9	16,7	÷5,6	3,7
Andre Græsser	8,0	8,7	10,8	10,6	32,5	2,4
Andet Mark- samt Havefrø	40,9	73,0	68,5	67,0	63,8	15,0
Ialt Frøareal	474,3	529,4	561,2	445,8	÷6,0	100,0

set fra Hvidkløver og en Del af Græsserne er der Tilbagegang inden for de fleste Grupper, og den gør sig ikke mindst gældende for Roefrø, hvor Kaalroe og Turnips ses at være gaaet ned til næsten ingenting.

Det er de for Frøavlens meget ugunstige Vejrforhold, der har gjort sig gældende. Vinterkulden ødelagde eller reducerede de mest ømtaalelige Sorter, og Sommertørken hemmede Væksten stærkt for næsten alle Arter og Sorter.

Der er derfor heller ikke noget overraskende i, at Udbyttetallene, som de anføres i Tabel 11 efter Danske Landboforeningers Frøforsyning, gennemgaaende er meget lave for alle Arter. Særlig lavt ligger Sukkerroe, Hvidkløver, Sneglebælg, Alm. Rajgræs og Hundegræs.

Tabel 11. Frøudbytte 1937/46 samt 1943/47.
(Efter Danske Landboforeningers Frøforsyning).

	1937/46	1943	1944	1945	1946	1947
Barres	2218	2182	1696	1508	1682	1704
Fodersukkerroe ...	1974	2147	1612	1570	1550	1520
Sukkerroe	1720	1796	1329	1300	1151	845
Kaalroe	1406	2077	970	1040	1071	—
Rødkløver, tidlig ..	225	256	288	220	157	240
Rødkløver, halvsvild.	332	379	374	277	175	319
Hvidkløver, Morsø .	244	306	285	311	298	187
Sneglebælg	860	1079	679	1058	742	444
Timothe	423	433	493	423	472	358
Alm. Rajgræs, tidlig	1045	1252	1074	1130	992	492
Ital. Rajgræs	1117	1345	1284	1108	1156	917
Hundegræs	593	644	627	622	386	306
Eng-Svingel	715	703	788	702	582	629

Priserne paa Frø steg for Rodfrugter, men faldt betydeligt for Græsmarksplanter. D. L. F. opgør den gennemsnitlige Bruttoindtægt for alle Frøavlsarealer til for 1947 at ligge nogenlunde paa Højde med 1946 og 1945, men der er Tale om meget store Variationer fra Art til Art. For Frøavlerne maa Aaret som Helhed betegnes som vanskeligt og usikkert. Indbjærgningen skete dog gennemgaaende under gode Forhold, men Kvaliteterne var for en Del under Middel paa Grund af den ekstraordinære Tørke.

Industriafgrøder.

I de senere Aar er der sket betydelige Forskydninger i Arealerne med Spindplanter og Olieplanter, hvad følgende Oversigt vil vise:

Areal med Spind- og Olieplanter, ha.

	1943	1944	1945	1946	1947
Spindhør	6558	7341	7989	3668	5465
Hamp	2184	1479	255	6	57
Oliehør	2661	3733	2612	1159	9290
Sennep	17158	15213	13249	7628	14601

Efter Nedgangen i 1946 er der atter sket en Fremgang for Spind- og Olieplantedyrkingen. Arealet med Hamp har dog fortsat været ubetydeligt. De grovere Tekstilvarer kan lige saa godt fremstilles af Hørtaver, og forøvrigt har der i Efterkrigs-aarene dog været nogen Mulighed for Import af Hamp, Jute m. v. Men Spindhør dyrkingen gik fra 1946 til 1947 frem med henimod 50 pCt., en Udvikling, som maa ses i Relation til Nedskaeringen i Tekstilimporten. Hørfabrikkerne arbejder iøvrigt for Udbygning af Produktionen, navnlig med Henblik paa en Kvalitetsforbedring. Den under Krigen meget dominerende Grønskætning forlades delvis til Fordel for Rødning, og det er her ikke mindst den fabriksmæssige Rødning, der samler Interessen. Endelig er flere af Fabrikkerne gaaet ind for Opførelse af eget Spinderi.

Avlen af Olieplanter blev stærkt forøget i 1947. Efter Krigens Afslutning i 1945 ventede man en betydelig Import af Oliefrø fra de gamle oversøiske Pladser, og man var vel ogsaa indstillet paa, at disse Varer kunde købes til favorable Priser. Denne Optimisme viste sig senere mindre velbegrundet, og man maatte derfor paany søge at faa Landbruget gjort interesseret i en hjemlig Avl. Selvom de Priser, der kunde stilles i Udsigt, ikke var helt tilfredsstillende, var der dog i 1947 mange Landmænd, der tog Avlen af Oliehør eller Sennep op til ny Overvejelse, og Arealerne udvidedes stærkt.

Vejrforholdene i 1947 var alt andet end gunstige for Avlen af Spind- og Olieplanter. I Jylland maatte saaledes Hovedparten af Spindhørren kasseres, saa Ruskning paa Forhaand blev

opgivet. Afgrøden blev blot skaaret af til Aftærskning af Frøet. En Del af Halmen blev dog benyttet til Blaarfremstilling. Paa Øerne var Avlen ligeledes meget tørkeskadet. — Af Oliehør og Sennep høstedes gennemgaaende smaa Afgrøder.

Anvendelse af Afgrøder til Industribrug indskrænker sig ikke blot til Spind- og Olieplanter. Industrien aftager jo bl. a. meget store Mængder Kartofler og Roer, men herom henvises til de foregaaende Afsnit.

Gødningsanvendelsen.

Paa Grundlag af Gødningsfirmaernes Salgsstatistik kan meddeles Oversigt over de Mængder af Kunstgødning, der er udleveret til Landmændene i de enkelte Aar. „Gødningsaaret“ regnes jo fra 1. Juli.

Tabel 12. Forbruget af Kunstgødning i 1000 t (1. Juli).
(Efter Gødningsfirmaernes Opgørelse).

	Gennem- snit 1936/40 1000 Tons	Gennem- snit 1941/46 1000 Tons	1945/46 1000 Tons	1946/47 1000 Tons
18 pCt. Superfosfat	375	24	147	323
Thomasfosfat	—	8	—	—
40 pCt. Kaligødning	99	152	35	126
Kalksalpeter	117	183	210	195
Chilesalpeter	49	—	36	44
Natronsalpeter	8	—	—	—
Sv. Ammoniak	41	29	—	14
Kalkkvælstof	2	16	5	5
<i>Kvælstofgødning ialt</i>	235	243	254	266
(omregnet til 15,5 pCt. N)				

Normalforbruget før Krigen var 375 000 Tons Superfosfat, 100 000 Tons Kaligødning og 235 000 Tons Kvælstofgødning. Under Krigen gik Fosforsyreforbruget meget stærkt ned, hvorimod det lykkedes at holde normal Kvælstofforsyning, og Kalianvendelsen udvidedes med ca. 50 pCt. Efter Krigen er det ret hurtigt lykkedes at faa Superfosfatproduktionen i Gang paany; Kalitilførslerne svigtede derimod i 1945—46, men var

atter nogenlunde normale i 1946—47. Kvælstofforsyningen er efter Krigen steget lidt (1947—48 gik det dog den gale Vej paa Grund af for lille Produktion i Norge, hvor Elvene gav for lidt Vand til Fabrikkerne). Svovlsur Ammoniak fra Tyskland maa fremdeles savnes, hvilket er ret uheldigt for Kartoffelavlernes.

I Tabel 13 gives i Lighed med tidligere Aar en Oversigt over Egnenes forholdsvise Forbrug. Sammenlignet med Førkrigsaaarene er der en Del Forskydninger, som det nok kunde være af Interesse at analysere nærmere, idet de jo er Udtryk for, hvordan Handelen har forstaaet at administrere Rationeringen gennem Krigsperioden.

Tabel 13. Egnenes forholdsvise Kunstgødningsforbrug 1946/47.

	kg pr. ha			Forholdstal for rene Næringsstoffer		
	15 $\frac{1}{2}$ % Kvælstofgød. n.	Superfosfat	Kali-gød. n.	Kvælstof	Fosforsyre	Kali
Sjælland	112	86	35	100	90	80
Bornholm	89	75	34	100	97	100
Lolland-Falster ..	166	109	55	100	77	86
Fyn	113	84	40	100	86	92
Østl. Jylland	91	111	40	100	143	114
Nordl. "	58	108	32	100	215	142
Vestl. "	59	108	44	100	211	192
Syd. "	66	104	43	100	182	168
Hele Landet	84	102	40	100	141	122

Prisforhold og Afsætning.

I det foregaaende er Betingelserne for Planteproduktionen i alt væsentligt vurderet med Henblik paa at skaffe den størst mulige Avl pr. Arealenhed. Det økonomiske Udbytte afhænger dog ikke alene af Avlens Størrelse, men i høj Grad ogsaa af de Priser, der opnaas ved Planteproduktionens Realisation, hvad enten Afsætning sker ved direkte Salg eller ved Opfodring i egen Besætning.

Om Prisforholdene Høstaaret 1947—48, som her interesserer os, giver Tabel 14 Besked, idet Tallene er anført efter Det landøkonomiske Driftsbureaus Beregninger for Tidsrummet 1. Juli 1947—30. Juni 1948.

Tabel 14. Priser paa Planteavlsprodukter, Kr. pr. 100 kg.
(Efter Det landøkonomiske Driftsbureau, 1. Juli—30. Juni).

	1943/44	1944/45	1945/46	1946/47	1947/48
Hvede*)	29,45	29,25	29,25	29,25	29,25
Rug	30,45	30,25	30,25	30,25	30,25
Byg 2 rd.	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Havre	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Havrehalm	8,25	9,00	9,65	9,45	18,57
Kartofler (Sælg. St. Sj.)	14,79	20,16	19,07	23,32	19,10
Sukkerroer	5,31	5,96	5,73	5,91	6,10
Runkelroefrø	182,00	204,00	218,00	270,00	292,00
Kaalroefrø	145,00	234,00	240,00	260,00	—
Rødkløverfrø, halvs. ..	510,00	575,00	785,00	1010,00	760,00
Hundegræsfrø	236,00	236,00	240,00	230,00	168,00
Eng-Svingelfrø	210,00	210,00	215,00	280,00	182,00
Indekstal for Plantepro-					
dukter (1909—14 = 100)	250	269	269	288	279
Indekstal for Husdyrpro-					
dukter (1909—14 = 100)	243	242	227	248	305

*) Korn = Maksimalpris + Tillæg.

Kornpriserne har været uforandrede, hvad Maksimalpriserne (Afleveringspriserne) angaar, men for en virkelig Vurdering af de kornsælgende Landbrugs Økonomi (og de kornkøbendes med) spiller Frihandelsprisen en lige saa stor Rolle. Men her savner vi en virkelig fast Notering. — Selvom Kornhøsten var meget lille, er der dog ingen Tvivl om, at det med de forholdsvis høje Frihandelspriser, der har været gældende praktisk taget hele Aaret igennem, har været nogenlunde let at holde Balance paa Kornavlens Konto. — Frøpriserne er tidligere omtalt, og det samme gælder Sukkerroer og Kartofler.

Af Tabellen fremgaar, at Indekstallet for Planteprodukter er faldet fra 288 for 1946—47 til 279 1947—48, et Fald paa 3 pCt. Samtidig er Indekstallet for Husdyrprodukter steget fra 248 til 305 eller med 23 pCt. Disse Forskydninger betyder en afgjort Vending til Fordel for Husdyrproduktionen. Hvis Husdyrprodukterne holder det Prisleje, som de nu er kommet ind i, og hvis Prisfaldet paa Planteavlsprodukter fortsætter, hvad der vel er Grund til at tro, vil de udprægede Planteavlsbrug være forholdsvis ugunstigt stillet sammenlignet med de almindelige Besætningslandbrug.

Denne Udvikling kan ramme haardt i en Del Landbrug, hvor man har indstillet sig paa Avl af Salgsafgrøder. Men for Landet som Helhed er den skete Ændring i Prisrelationerne i det store og hele af det gode.

Tabel 9 viser, at langt den største Part af Landets Høst er Grovfoder, som man er henvist til at fodre op i egen Bedrift. En Prisudvikling, der skaffer gode Vilkaar for økonomisk Udnyttelse af dette Grovfoder, maa ud fra almene Synspunkter betragtes som en Fordel for dansk Landbrug.
